

Maradjunk abban, hogy a valóságról van még mit mondanunk...

Bozó Pál fotóinak kiállítása a Mecseki Fotóklub Galériájában

Pécs, Szent István tér.

2025. szeptember 9.-október 10.

Multiverzum. Jó a cím, izgalmakat előjelző, több jelentésű szószeret. Fotóművészeti kiállítás lévén – és evvel összefüggésben – azonban érdemes figyelembe venni, hogy a köztudatban a világegyetem-torlódásokról szóló okoskodások leginkább a költői, esetleg filozófiai kérdések körében érvényesek, mintsem a tudományosan alátámasztott tények között. Nem volt még művészettörténeti korszak, melyben a vonatkozó civilizáció tárgyi-technikai, gondolati vagy éppenséggel morális kérdései ne egyszerre tűntek volna fel az úgynevezett műalkotásokban. A késői jégkor barlangfestményei, az első század Trajanus oszlopa, a Michelangelóval egyidős inka Machu Picchu és ezrével mások is, nagy erővel idézik fel az egymástól eltérő történelmi viszonylatok, a kozmológia, fizika, csillagászat, vallás, filozófia, pszichológia, valamint a fikció szempontjait. A művészetekkel foglalkozó „szakmák” évszázadokon át beérték azokkal a kifejezésekkel, amelyek az „egységben látás”, szintézissteremtés kísérleteit anélkül írták körül, hogy az éppen érvényes szaktudományos eredményeket középponti jelentőségűnek tekintették volna. Viszont amikor egy „meglett” fotográfus a kiállításának azt a címet adja, hogy *Multiverzum*, akkor már nyilvánvalóan evvel is sugallja, hogy amit a nagyjermű majd a falakra téve szemlélhet, az kapcsolatban van (kell, hogy legyen...) egy – napjainkat is jellemző – elmélettel, amely feltételezi, hogy a reprezentációkkal benépesített univerzumok ma láthatóbban és megismerhetőbben léteznek egymás mellett, mint korábban.

Hozzáteesszük: a globálisan mediatizált és digitalizált kulturális atmoszféra e feltételezést mintha megalapozná... Hiszen ha az ősrobbanás óta eltelt időben a fény nagyjából 13,7 milliárd fényév távolságra jutott el, a tér idő ezen a távolságon túl talán már önálló univerzumnak tekinthető. Ha pedig a „kitekintés” így megvalósulhat, akkor ez a „másik” önállóság meghívható a mi, megszokott önállóságunkba. Ez a lehetséges művelet persze azonnal lefokozza, köznapivá is teszi a Világgal, a Létezéssel és a Végtelennel összefüggő, nagyralátó, de végülis együgyűvé váló kérdéseinket. Azért, mert a kíváncsiságunk és a válaszok keresésének eszköztársere, a gondolati műveletek és az érzéki-érzékszervi tapasztalás felszereltségének fogyatékai miatt – egyelőre – beérni kényszerülünk a földi dimenziók sajátosságainak számbavételével.

Nem csoda természetesen, ha a tudományos-fantasztikus elméletek rajongóit a kezdetektől fogva felcsigázta a gondolat, hogy rajtunk kívül más értelmes élet – és annak minden nemű berendezési tárgya – is létezhet az univerzumban. Nagyra tartott, nemes gondolatok, fantáziát röptető esélyek, melyek minden fikciós műben alternatív idősíkokon csicsónkázhatnak ide-oda. Egy szerző(k)höz köthető mese vagy kalandregény akár alternatív univerzumnak is tekinthető, ahol bizony a számunkra fikciós események és szereplők valósága, irodalmi valósága ugyancsak kétségbevonhatatlan.

De ne iparkodjunk a modernitás legizgalmasabb hozamaival kísértő távlatokba rohanni, mert esetünkben azért mégiscsak egy szép evilági fotókiállításra tértünk be a Mecseki Fotóklub Civil Közösségek Házában lévő galériájába, Bozó Pál képeinek látására. És amit mindeddig megjegyeztünk az elgondolható és elbeszélhető gondolati keretekről, az a kiállítótér szabványos adottságai mellett, az azonos képméretűk raszterében némiképpen tényleg leegyszerűsödik. Ebben a helyzetben a kiállításlátogató is beéri az említett „földi dimenziók” sűrített vizuális megidézésével. El kell rugaszkodnia a *multiverzum* cselekményes „működésének” tudományos színezetű értelmezésétől, hiszen a kiállított képek bonyolult

szerkezetű, szimultán ábrázolások, egymásba fonódó formák és olykor erősen különmemű, de evilági jelentések.

Ezek gyakran ismétlődő, visszatérően meghatározó elemeinek segítségével csak annyit állapíthatunk meg, hogy mindegyikben a magunk nagyjából felismerhető – vizuális archívumainkban már jelenlévő – valóságával találkozunk. Már az első körbepillantás után, a „társalkotóként” végzett vizuális birtokbavétel kezdetén tudnivalóvá válik a néző számára, hogy emitt a lehetséges világegyetemek nem egymástól eltérő fizikai állandóiknak és törvényeiknek analitikus kibontására utalnak. Fantáziával kitalált és saját realitásainkból (magán-univerzumainkból?) kigyűjtött körülmények, tények, képadatok fotóműfajokhoz visszamenőlegesen is hűséges interpretációja történik. Többszörös expozícióval előállított, gondos komponálással dramatikussá tett animációt lát a kiállításlátogató, amelyben a képi kifejezés egyik nyelvi alapnormájává váló montázs-kollázs elvek hihetetlen életszerűséggel hatnak ránk. Amiben értelemszerűen komoly szerepe van a technikai perfekciónak, de a személyes arány és formaérzéknek is. Tudnivaló, hogy titokzatos, bizonytalan hitelű pályára kerültünk mindezeknek a felvetésével, és bizony „erre járva” rátalálhatunk a történeti múlt bizonyos teljesítményeire. Mint forrásokra, mutogathatnánk is rájuk.

Emlegethetnénk az az 1973-as Kyldex fesztivált a Hamburgi Operában, melyen a figyelemre méltó Schöffner Miklós a kibernetizmus elvein iskolázva tolt egymásba a színpadon kinetikus szobrot, balettáncost, szexi vetkőzőszámot, gépzenét és politikust, stb. Vagy Viktor Pelevin P Generation-jából (1999) a jelenetet, melyben Jelcin környezetét állítják elő számítógéppel a szemfüles formatervezők. Ahol – mint Schöffnernél is – Che Guevara szelleme tart előadást a modern reklám filozófiájáról, az ókori Babilon mítoszai ragyogják be a tereket a kábítószeres hallucináció során, ahol a „cég” az orosz politikai életet „gyártja” – minthogy annak alakjai, Jelcin, Lebegy, Zjuganov már csak számítógépes animációval (MI) alkotott virtuális lények. Nekem mindezekről eszembe jut még a mi kedves Jože Kološa - Kološ barátunk Koperből, aki a nyolcvanas évek közepén a Mecseki Fotóklub több tagját, többször is meghívta Szlovéniába, Isztriába a Koštabona alkotótelepre, és kitalálta a „Kombinált fotót”, aminek aztán több nagy, nemzetközi kiállítást is szenteltek. Kevésbé mívesen, de ő is „előjátszott” Bozó Pálnak, jó, ha tud minderről, és akkor is, ha nem.

Bozó Pál, Multiverzum

Bozó Pál, Elveszett generáció

Amikor aztán elhagyjuk a gyűjtemény általános jellemzését szolgáló főcímet, a *Multiverzum* plakátot, és elkezdjük a falakon sűrű egymásutánban sorakozó, nagyjából azonos léptékű printeket nézegetni, világossá válik, hogy a képek alkotója hiszi azt, hogy megtalált szemlélet- és előadásmódja a nézőben kirajzolja majd, leírja, tartalmazza a világűr, idő, tömeg, energia, tér, tudomány, emberi helyzet és a bemutatathatóságukat biztosító művészetek stb. jellemzőit is. Mindazt, ami képzettársításként az *univerzum-multiverzum* körben az emberi agy belső boltozatára felvetül. Megjelenhet így a „buborék univerzum”, amiben a felfűvódás a tér egyes szegleteiben megállt, míg máshol tovább folytatódik. Az *Életkörök* és a *Multiverzum*, a *Daráló* hajlott tereinek dinamikai viszonyai erre utalnak. A *Kaland* és a *Tavaszi Lhasszában* már a párhuzamos univerzumok létezésére utaló feljegyzések. Egymásba „szúrt” képelemek-jelentések, melyek itt fizikailag közel helyezkednek el egymáshoz képest, de nem érintkeznek egymással, így esélyes az összeütközésükből eredeztethető konfliktus is, a drámai alaphang.

Bozó Pál, Kaland

Bozó Pál, Életkörök

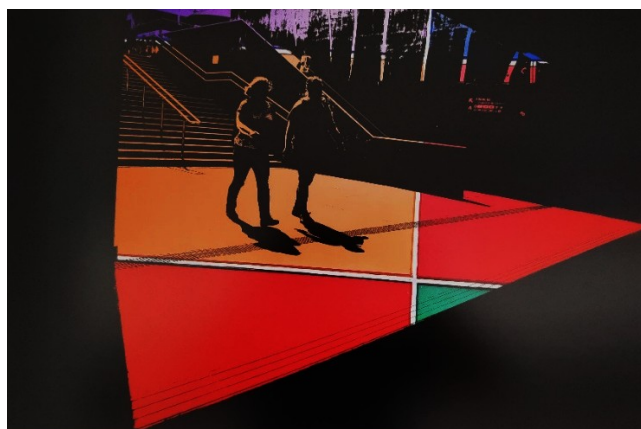
Bozó Pál, Daráló

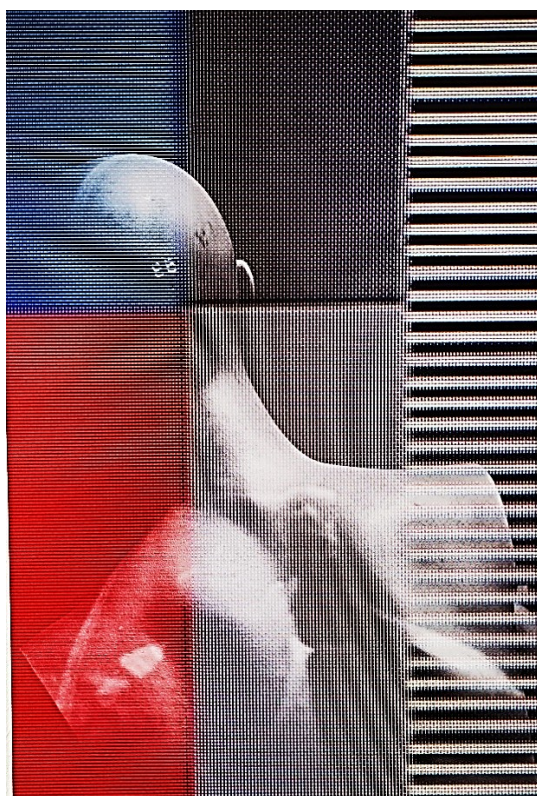
Bozó Pál, Tavasz Lhassában

Bozó Pál, Digiverzum

Tudomásul vesszük aztán azt is, hogy a valószínűségekkel megidézett univerzumok elágaznak, elszakadnak egymástól, és így képtelenség (a szubatomi részecskékkel foglalkozók ismerik a határozatlansági elvet) a felidézett dimenziók igazság és valóságtartalmát döntőnek tekinteni a jelentésegységen belül. Azt látjuk csupán, hogy az itt felidézett valamennyi fizikai állapothoz társul egy saját tapasztalatainkkal támogatott valószínűség, aminek jegyében az adott esemény bekövetkezik, illetve megengedi azt is, hogy ezek sorozatban bekövetkezzenek. Rengeteg mellékjelenség, olykor zavarnak tetsző kósza jel, háló, rács, más raszter, koncentrikus körök sorozatai, kicsinyített és nagyított pulzálás lüktet a „maradék” terekben. Bozó nem szereti kompozícióiban a képi vákuumot. A feltöltés, vizuális telítés híve. Nem egy lapján tűnnek fel azok a vizuális jelek, melyek gyengéden sejtetik a felismerését, miszerint ha a valóságot igazából csak a matematika nyelvén lehet leírni, akkor ennek a nyelvnek a jelegységei is szerepet kaphatnak a *multiverzum* tényének megerősítésében. A felületek felosztása, a jelek elosztása, sűrűségeik tagolása, a fent és a lent, a centrum és a szélek kapcsolata – miközben a matematika, geometria is szóba kerül – lényegében azonban a klasszikus harmóniaképletek jegyében formálódnak. Nehéz ezen a ponton nem érzékeltetni a klasszikus kompozíciós eljárásokat, melyek mindeddig biztosították a „jó kép” egyik legfontosabb minőségjegyét a számunkra. Ebben a tekintetben Bozó Pál hagyománytisztelő. A *Tesztkép* és a *Földalatti* című lapok egyes elemei és megoldásai hangsúlyosan utalnak azokra a csaknem festői fotós-beavatkozásokra, melyek a Mecseki Fotóklub vagy a Focus Csoport köreiben is otthonosak mind a mai napig.

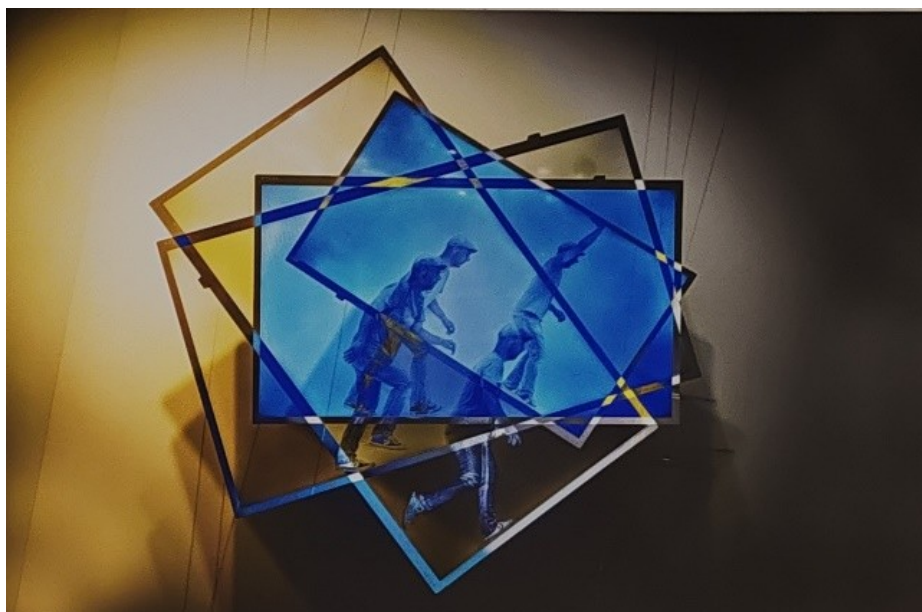
Bozó Pál, Földalatti

Bozó Pál, Tesztkép

Bozó Pál, Kézjegy

Bozó Pál, Mókuserék

Kedvünkre volna – ha már a *multiverzum* tudományos elméletei nem támaszthatók alá megfelelő adatokkal – tudomásul vétetni, hogy bizony a művészetekben könnyebben léphetjük át a megfigyelhetőség – tudományokban megkerülhetetlen – alapkövetelményét. Talán csak egy okosnak tetsző kijelentést kellene tisztelnünk abban, hogy számtalan univerzum létezik, melyet különböző fizikai törvények működtetnek. Az elméleti modellek összetettsége és fegyelmezett rendje mellett viszont a művész láthatóan lubickol azokban a neki megfelelő adatokban, melyek a megfigyelhető világ biztosít a számára.

A vizuális gazdagság láttán, a sokadalom élményének közepette Bozó Pál belenyugszik abba is, hogy a Föld és az emberiség csupán egy a sok lehetséges világ közül, de nekünk a legfontosabb. Elmerül a „cseppben a tenger” felismerésének örömeiben. Amelyben nem a *multiverzum* hitelességét kérdőjelezzük meg, hanem csak hagyatkozunk arra, hogy ha a tudományokban lehetetlen is, a művészetekben már csak poétikai okokból is elvárható az *univerzumok* közötti átjárhatóság lehetőségének bizonyítása.

Bozó Pál, Mozaikon

Bozó Pál, Konzumálom

Bozó Pál, Részlet a Da Vinci kód fotóról